

ELEMENTUL DE BAȘTINĂ ÎN BANAT *)

Istoriografii unguri din epoca modernă, conduși în cercetările lor mai mult de considerațiunile politice ale statului ungar decât de adevărul istoric, neagă, cu toții, plămădirea neamului nostru și continuitatea lui istorică în Dacia lui Traian. Ei afirmă, că românii ar fi venit în aceste părți abia în veacul al XIII-lea și XIV-lea, din Balcani. Acești istoriografi pretind că înainte de anul 1182 nu erau români nici pe teritoriul vechei Românie, cu atât mai puțin în Ungaria. După dâșii, imigrarea noastră ar fi început în anul 1242, dar mai cu seamă după 1369, de dincolo de Dunăre, împinși fiind de atacurile bizantinilor. ¹⁾

Mai târziu, când dovezile istorice despre existența noastră devin din ce în ce mai numeroase și de o autenticitate care nu mai poate fi pusă la îndoială, istoriografia maghiară și atunci caută să mistifice lucrurile, deprecîind valoarea noastră politică. Mai întâi, istoriografii unguri admit că am fi existat numai în munți, departe de orice contact cu viața intensă a Banatului, ca simpli ciobani, peste capul cărora evenimentele istorice au trecut fără să fi luat cunoștință de ele și fără să-și fi dat vreo contribuție oarecare. Am venit „pe cale de contra-bandă” — după cum se exprimă Szentkláray — în momente dificile pentru statul ungar și ne-am organizat, pe nesimțite în chinezate, după exemplul aceloră din Valahia și după obiceiurile de acolo. ²⁾ Iar Turchányi Tihamér ³⁾ trage, din această organizație specială a chinezatelor române, concluzii direct opuse cu logica acestei realități istorice. El afirmă, că tocmai organizația specială, românească, dovedește cel mai eclatant originea noastră de venetici; aceasta ar constitui dovada irefutabilă, că statul ungar ne-a considerat ca oaspeți și deci ne-ar fi admis să trăim ca pe meleagurile de unde am venit. Turchányi mai pretinde că, până în veacul al XIV-lea, toponimia în Banat ar fi fost maghiară și numai de aci încolo a început să fie înlocuită cu cea românească.

Istoriografia maghiară, făcând aceste afirmațiuni eronate, le sprijinește pe două împrejurări principale: întâi, că până în veacul al XIV-lea sunt puține izvoarele privitoare la români; al doilea reazim

*) Din cartea: „Sârbii și Banatul” ce va apărea în curând.

¹⁾ *Borovszky Samu*: Temes vármegye, pag. 309.

²⁾ *Szentkláray Jenő*: Krassóvármegye őshajdana, pag. 190.

³⁾ Krassó-Szörény vármegye története, I. partea I., pag. 173.

aparent și-l găsește în câteva izvoare străvechi, după cari, strămoșii noștri ar fi trecut, în anul 270 după Hristos, pe malul drept al Dunării, în urma unei porunci împărătești venită dela Roma. Această teorie însă, — după cum arată regretatul Vasile Pârvan, ¹⁾ — nu are nici un temei real. Mai întâi, era peste puțină să se strămute un milion de oameni, — la cât se poate evalua populația română de atunci de pe teritoriul provinciilor cari constituie România de astăzi, — fără ca acest eveniment să nu se fi însemnat undeva, iar pe de altă parte, cei cari s'au mutat să nu fi lăsat vreo urmă în dreapta Dunării, în ruinele și pietrele scrise ce ni s'au păstrat în număr considerabil. Al doilea, în veacul XIII-lea, românii sunt așa de mulți la nordul Dunării și se întind așa de departe, încât, iarăși, nu se putea ca revenirea lor la vechea matcă să nu fi fost comentată de cineva. Al treilea, cum se face că, reîntorși aci au nimerit exact pe locurile de unde se pretinde că au plecat și cum de cei cari se găseau acolo n'au protestat împotriva invaziunii? Toate acestea sunt întrebări la care, firește, nu se poate răspunde altfel, decât că nu s'a produs nici o retragere a populației. „Ar fi fost rușine mare — zice Pârvan — și pentru Roma și pentru împăratul care a făcut isprava, să se spuie adevărul, că locuitorii nu s'au mutat, ci au rămas dincolo de hotar, cu barbarii stăpâni peste ei și peste țara și munca lor”. Istoricii vechi „scriau ce auzea, nu ce vedeau” și altfel, însemnările lor nu pot zdruncina mărturiile vieții ce se văd și astăzi, pretutindeni.

La aceiași concluzie ajunge și marele nostru istoric Nicolae Iorga: „Să fi venit noi în veacul al XIII-lea? Dar de dragul cui că fi venit într'o țară băntuită de tătari și de revoluția lui Doja? Secolul al XIV-lea a fost al cavalerismului medieval, care n'avea nimic comun cu ciobanii noștri. De colonizare nici vorbă nu poate fi.” ²⁾

Totuși, veacul al XIII-lea în Banat, în adevăr, este acela al colonizării, dar nu a românilor, ci a ungarilor, după cum dovedește acest lucru, competent și temeinic, dl Silviu Dragomir. ³⁾

„Pământul scaldat de Timiș și Caraș, Bârzava și Begheiu, ne apare, în lumina mărturiilor istorice, din primul moment, ca pământ românesc”. Mai mult decât atât! Dl Dragomir arată că, două secole întregi după constituirea statului ungar, Banatul a continuat să trăiască o viață politică proprie, deci românească, fără să simtă vreo influență din partea acestuia. Penetrațiunea ungarilor în Banat începe abia în epoca regilor angevini, venind aci cu scopul unic de a-l exploata. Dar imigrarea ungarilor nu se întâmplă în cete, ci individual, pe măsură ce regiți respectivi se îndurau să le doneze câte o moșie, căci până în veacul al XV-lea, proprietățile cele mai întinse aparțineau coroanei, deci regelui. Numărul acestora scădea dela o zi la alta, pe măsură ce regiți uzau de sistemul donațiunilor care, firește, totdeauna se făcea în

¹⁾ Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, pag. 6—12.

²⁾ Cuvântul, No. 865 din 14 Septembrie 1927.

³⁾ Vechimea elementului românesc și colonizările străine în Banat, — Anuarul Inst. de istorie națională al Universității din Cluj, III. 1924—1925, pag. 275—291.

detrimentul elementului românesc. Dărnicia aceasta era cu atât mai accentuată, cu cât „puterea regală vedea o restaurare a sa în sistemul donațiunilor de moșii . . . Acsády arată că numai sub domnia lui Ferdinand I s'au făcut 1300 de donațiuni”.¹⁾ Prin urmare, existența câtorva sute de proprietari unguri nu însemnează și aceiași geografie etnică.

Dealtfel, indirect, pe ici pe colo, adevărul acesta îl recunosc și autorii unguri. Borovszky Samu, de pildă, în lucrarea-i citată scrie următoarele: „Până la dominația turcească, propriu zis două popoare locuiesc întregul județ (adică Timișul): sus, cei cari dețin rolul conducător prin avere și cultură: maghiarimea; jos, stratul larg al iobăgimei, poporul românesc”.²⁾

Dar sunt și alte dovezi, mai palpabile, despre numărul covârșitor al românilor în Banat, din veacul al XIV-lea, adică chiar din epoca așazisei noastre imigrări, pe cari autorii unguri sunt siliți să le retacă pentru a nu li se dărâma întreaga teorie, construită cu atâta abilitate. Din domeniul acestor izvoare, dl Dragomir amintește două. Primul este o listă de dijme, făcută din ordinul papei Ioan al XXII-lea, în anii 1333—1335, în Banat, și al cărei rezultat, după espresia d-lui Dragomir era, pur și simplu, jalnic. Aceasta din două motive: întâi, fiindcă s'a constatat un număr infim de parohii catolice, deci ungrești, în raport cu marea număr de localități cunoscute în acea vreme, și al doilea, că aceste parohii erau așa de mici încât abia numărau câțiva credincioși, de regulă proprietarii de moșii și oamenii lor de serviciu. A doua conscripție datează din anii 1371—72 cuprinzând lista chinejilor și satelor obligate să dea pe cei treisute muncitori necesari la fortificarea Orșovei. În această listă sunt înșirate localități și sate cari există și până în ziua de astăzi ca de pildă: Sinersig, Hodoș, Lugoj, Visag etc. etc.

Nu rezistă unei critici serioase nici argumentele care tind să reducă importanța și valoarea elementului românesc. Istoriografia noastră a dovedit, că românii n'au fost un popor compus exclusiv din păstori, mânat și preocupat numai de nevoia turmelor sale; dimpotrivă, poporul nostru niciodată n'a părăsit pământul pe care îl stăpânește și acuma; ocupațiunea lui principală a fost întotdeauna agricultura și numai o mică parte, ca și astăzi dealtfel, se ocupă cu oieritul.³⁾ Apoi, din pactul regelui Bela IV, încheiat cu ordul Ioanișilor (la 1 Iulie 1247) rezultă, că populațiunea băstinașă a Banatului era cea românească, că pe această vreme românii aveau organizație militară și că erau închegați în mai multe țărișoare conduse de chineji și voveozi, vazali Ungariei. Numele banilor Severinului din acest secol ne arată că au fost români: Luca, Oslu, Laurențiu, Ugrin (1268), Pavel (1271), Micud

¹⁾ *Dionis von Sebess*: Die Agrarreform in Ungarn, Berlin—Leipzig, pag. 10.

²⁾ Op. cit., pag. 129.

³⁾ *Ștefan Meleş*: Anuarul Inst. de ist. naț. al Univ. din Cluj, III. 1924—25, pagina 293.

(1275), Timoteiu (1281—1283) și Macu (1284—1286).¹⁾ Ioan Hunyadi și fiul său nu odată aduc vii elogii românilor din Banat pentru vitejia și sacrificiile aduse în folosul creștinătății. Ioan Tallóczy a publicat o jalbă a românilor scrisă la 1369 și în care se plâng că ei trebuie să plătească cheltuelile de aprovizionare ale regelui care a petrecut aci în timpul războiului cu Vlaicu Vodă, precum și spesele oastei, în timp ce aceasta le devasta întreg avutul.²⁾ Iar regele Ladislau V, înaintea morții sale (1457), drept recunoștință, pentru marile servicii aduse de români întru apărarea vadurilor Dunării, confirma privilegiile acestora în districtele : Lugoj, Sebeș, Mehadia, Almaj, Carașova, Comiat și Ilidia.³⁾

Cât privește cheștiunea toponimiei, despre care autorii unguri afirmă, că până în veacul al XIV-lea ar fi fost ungurească, dl Dragomir observă următoarele : Toponimia, ca în toate ținuturile românești este în aceste secole, slavo-românească, ca un rezultat al unei comunități politice și sociale de veacuri. Nimirile păstrate în documentele maghiare niciodată n'au fost reproduse exact; cancelariile ungurești, dacă s'a putut, le-a tradus în limba maghiară, sau dacă aceasta nu se putea face, atunci s'a mulțumit să le stâlcească. O dovadă despre aceasta ne-o servește faptul că în documentele maghiare, numirile mai niciodată nu sunt constante, ci diferă dela document la document, dela epocă la epocă, după cunoștințele și capriciile diecilor cari le scriau.

În concluzie, istorigrafia maghiară, pervertind adevărul istoric urmărea scopuri pur politice : pe deoparte, căuta un argument pe care să-l opună idealului nostru național, care se baza pe dreptul istoric de element bastinaș ; de alta, pentrucă prin teoria colonizării noastre să poată oarecum justifica absența elementului ungureșc în această provincie, capitol care, până și în configurația politică de astăzi, jenează politica maghiară, teritorială și extrateritorială.

P. NEMOIANU.

¹⁾ *P. Drașalina* : Din istoria Banatului Severin, I. pag. 27—29 și 31.

²⁾ *Silviu Dragomir*, op. cit.

³⁾ *Dr. Gheorghe Popovici* : Istoria Românilor Bănățeni, pag. 189.